

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö
Vanha talvitie 2-6 A 11
00580 Helsinki
olli.saari@vapaa-ajankalastaja.fi

LAUSUNTO

25.10.2022

Eduskunta
valtiovarainvaliokunnan maatalousjaosto
stiina.hyrri@eduskunta.fi

VIITE Kirjallinen asiantuntijalausuntopyyntö (HE 154/2022 vp), hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

ASIA Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön (SVK) lausunto hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön lausunto

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö (SVK) on tutustunut hallituksen esitykseen eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023 ja esittää ensisijaisesti sen kalatalouden edistämisen (30.40.51) osalta lausuntonaan kunnioittavasti seuraavaa.

Tausta

Talousarvioesityksessä vuoden 2023 kalastonhoitomaksukertymäksi arvioidaan 10,175 miljoonaa euroa, jonka pohjana on kalastonhoitomaksujen myyntimäärä vuonna 2021. Arviossa on otettu huomioon kertymän pienentyminen vuoteen 2020 nähden 0,681 miljoonalla eurolla. Lisäksi siihen sisältyy kalastonhoitomaksuihin esitettävistä korotuksista johtuva kertymän arvioitu kasvu 0,431 miljoonalla eurolla. Vuonna 2022 arvioitu kertymä oli 10,425 miljoonaa euroa, joten kertymän arvioidaan kokonaisuutena vähenevän 0,250 miljoonaa euroa, eli 2,4 %.

Kalastuslain 82 § 1. momentin mukaan kalastonhoitomaksuina kertyneet varat käytetään seuraaviin käyttötarkoituksiin:

- 1) kalavesien kestävä käytön ja hoidon suunnittelusta ja toimeenpanosta, ohjaamisesta ja kehittämisestä sekä kalastuksenvalvonnasta aiheutuviin kustannuksiin;
 - 2) kalatalousalueiden toiminnasta aiheutuviin kustannuksiin;
 - 3) kalatalousalan neuvontapalvelujen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin;
 - 4) kalavesien yleiskalastusoikeuksien hyödyntämiseen sekä kalastusopastointiin perustuvasta käytöstä maksettaviin korvauksiin vesialueen omistajille; sekä
 - 5) valtiolle ja Metsähallitukselle kalastonhoitomaksun kannosta aiheutuvien menojen maksamiseen.
- Lisäksi MMM voi käyttää maksuvaroja 2. momentin mukaisten menojen maksamiseen.

Kalastuslain 82 § mukaisiin käyttötarkoituksiin osoitettujen määrärahojen prosentuaaliset jakosuhteet (%) pohjautuvat kalastuslain kokonaisuudistuksen työryhmän mietintöön vuodelta 2012 (Taulukko 1). Heti vuodesta 2016 lähtien on Metsähallitukselle kuitenkin osoitettu määrärahaosuus ollut suurempi alentaen muiden käyttötarkoitusten osuuksia. Hallituksen esittämät määrärahaosuudet ovat sittemmin pysyneet vuosina 2016–2022 varsin vakioina. Poikkeuksena on vuotta 2018 koskeva talousarvioesitys, jolloin budjettilakiesityksenä annetun kalastonhoitomaksun hinnankorotuksen arvioidusta lisäkertymästä 70 prosenttia ohjattiin omistajakorvauksiin. Tämän seurauksena käyttötarkoitusten 1–3 jako-osuus putosi noin viisi prosenttia ja vastaavasti omistajakorvaukset nousivat viisi prosenttia.

Taulukko 1. Kalatalouden edistämisen talousarvioehdotukset kalastuslain 82 §:n 1. momentin käyttötarkoituksiin vuosille 2016–2023 prosentuaalisina jakosuhteina esitettynä. *Vuosien 2021–2023 osuuksien summasta määrärahaa 100 000–120 000 €, joka on varattu 82 §:n 2. momentin mukaisten menojen maksamiseen. Aiemmissa talousarvioesityksissä se on sisällytetty käyttötarkoituksiin 1–3, joten vuosien 2016–2020 talousarvioesityksissä ei käyttötarkoituksiin 1–3 osoitettu määräraha ole ollut täysimääräisesti niiden käytössä.

Kalastuslaki 82 §	Työryhmän esitys (2012**)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Käyttötarkoitukset 1-3	65,4	62,5	62,1	57,6	57,1	56,8	55,6	55,3	55,3
Käyttötarkoitukset 4	30,8	30,2	29,9	35,4	35,4	35,6	35,6	35,8	35,7
Käyttötarkoitukset 5	3,8	7,2	8,0	6,9	7,5	7,6	7,6	7,7	7,9
Summa (%)	100	100	100	100	100	100	98,9*	98,8*	98,8*

** Laskettu kalastuslain kokonaisuudistuksen työryhmän mietinnöstä vuodelta 2012.

Maa- ja metsätalousvaliokunta totesi lausunnossaan (MmVL 22/2021 vp) hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022 muun muassa seuraavaa: ” Maa- ja metsätalousministeriö hyväksyi syksyllä 2019 vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategian. Strategian mukaisesti alan toimijoiden yhteinen tahto on, että vapaa-ajankalastus on suosittu ja yhteiskunnallisesti arvostettu luontoharrastus, joka kestävästi hyödyntää monipuolisia kalavesiä ja kalastusmahdollisuuksia. Valiokunta toteaa, että kalastonhoitomaksujen kehitys on ollut viime vuosina positiivista, mutta kasvava kalastajien määrä edellyttää myös lisäpanostusta neuvontaan ja kalastuksen valvontaan.”. Lisäksi vuotta aiemmin maa- ja metsätalousvaliokunta totesi vastaavassa lausunnossaan (MmVL 23/2020 vp), että: ”Valiokunta korostaa vapaa-ajankalastuksen yhä kasvavaa merkitystä. Sen myötä tulee huomioida neuvonnan ja valvonnan lisäresurssit”.

Valtionvarainvaliokunta puolestaan totesi omassa mietinnössään (VaVM 33/2021 vp) seuraavaa: ”Vapaa-ajankalastajien määrän lisääntyessä valiokunta kiirehtii erityisesti vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategian toimeenpanoa. Neuvontaan ja valvontaan osoitetuilla määrärahoilla tulee pystyä vastaamaan uusien kalastajien tarpeisiin”. Lisäksi valtionvarainvaliokunta totesi vuotta aiemmin mietinnössään (VaVM 36/2020 vp), että: ”Toiminnan jatkuvuus ei ratkea yhden vuoden lisärahoituksella, vaan tulevana vuosina sen edellytyksiä tulee selvittää laaja-alaisesti”.

Edellä kuvatuista valiokuntien kannanotoista huolimatta ei kalatalouden edistämisen eri käyttötarkoitusten jakosuhteita ole muutettu. Valtionvarainvaliokunta kuitenkin lisäsi kalatalouden edistämisen momentille (30.40.51) vuodelle 2022 SVK:n käyttöön 50 000 euroa kasvavaa vapaa-ajankalastajien neuvontatarvetta varten. SVK on avustuksen turvin syventänyt uusille ja aloitteleville aikuiskalastajaryhmille räätälöidyn toiminnan kehittämistä sekä pystynyt panostamaan kalastusharrastukseen kannustavaan viestintään suunniteltua enemmän, muun muassa toteuttamalla laajan ja tavoittavan monikanavaisen viestintäkampanjan kuluvan avovesikauden aikana. Toimenpiteet edesauttavat vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategian tahtotilan saavuttamista ja kalastonhoitomaksukertymän säilyttämistä viimeismimpien huippuvuosien tasolla. Päätoimenpiteisiin kuuluivat.

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry (yhdistyksen yleisesittely)

SVK on maamme suurin vapaa-ajankalastajien järjestö, joka edistää vapaa-ajankalastajien kalastusmahdollisuuksia sekä neuvoo järjestäytyneitä ja järjestäytymättömiä vapaa-ajankalastajia kestäväen käytön mukaisessa kalastuksessa. Yleishyödyllisellä keskusjärjestöllä on maankattava kalastusseurojen verkosto, osaavat seuratyön tekijät sekä asiantunteva ja ammattitaitoinen työntekijäkunta. Järjestön 13 vapaa-ajankalastajapiiriin 460 seurassa toimii yhteensä noin 33 000 kalastuksen harrastajaa. SVK on sitoutunut toimeenpanemaan MMM:n vuonna 2019 hyväksymää vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategiaa. Se myös näkyy järjestön toimintaa ohjaavassa, vuosille 2022–2026 hyväksytyssä toimintastrategiassa “Yhdessä paremman kalastuksen puolesta”. Strategiassa on kirkastettu järjestön:

- missio: Vapaa-ajankalastus tuo harrastajalleen iloa, elämyksiä, kavereita ja terveyttä. Perustehtävämme on mahdollistaa tämä neuvonnan, edunvalvonnan ja kattavien palvelujen avulla sekä työskentelemällä kestävien kalakantojen ja puhtaampien vesien puolesta.
- visio: Suomen vaikuttavin kalastusperhe – yhdessä paremman kalastuksen puolesta.
- arvot: asiantuntemus, yhteisöllisyys, vastuullisuus ja elämyksellisyys.

SVK:n toiminta-arkeen kuuluu osallistuminen, neuvonta sekä tietämyksen lisääminen kalavesien käyttöön ja hoitoon liittyvissä asioissa, jotta parhaan saatavilla olevan tiedon mukaisesti kalavaroja pyydetään kestävästi ja niitä ylläpidetään monimuotoisina ja tuottavina suunnitelmallisella ja ekologisesti kestäväällä hoitotoiminnalla. Lisäksi innostetaan kaikenikäisiä kansalaisia kalastusharrastukseen, luodaan edellytyksiä harrastuksen aloittamiselle ja syventämiselle, edistetään harrastamisen helppoutta ja arvostusta luontoliikuntamuotona sekä toimitaan valtion kalastonhoitomaksukertymän kasvattamiseksi. Samalla toimintaan kuuluu kalastavien kansalaisten informointi kalatalousalan kasvavasta lainsäädännöstä ja strategioista sekä kalastuslupa-asioihin liittyvistä kysymyksistä viestinnän ja neuvonnan avulla.

Neuvontatyön rahoittamiseksi SVK hakee MMM:ltä neuvonta-avustusta kalastonhoitomaksuvaroista. Vuosittain myönnettävä avustus (n. 600 000–700 000 €) on toistuvasti puolta pienempi verrattuna kalatalouden toiseen neuvontajärjestöön, eikä siten riitä kattamaan kaikkea suunniteltua ja mahdollista järjestön tavoitteellista työtä kalastusharrastuksen ja kalatalouden edistämiseksi. Lisäksi tarpeettoman suuri osa kalatalouden edistämiseen tarkoitetuista kalastonhoitomaksuvaroista ohjataan vuosittain omistajakorvauksiin, mikä suoraan vähentää taloudellisia mahdollisuuksia kalastuksen harrastajamäärien kasvattamiseen neuvontatyön kautta. SVK:n toistuvista kannanotoista huolimatta ei kalatalouden edistämisen eri käyttötarkoitusten jakosuhteita ole muutettu parempaan suuntaan. Valtionvarainvaliokunta kuitenkin lisäsi kalatalouden edistämisen momentille SVK:n käyttöön 100 000 € vuodelle 2021 ja 50 000 € vuodelle 2022 kasvavaa vapaa-ajankalastajien neuvontatarvetta varten. Näillä rahoilla SVK mm. käynnisti erilaisille aikuisharrastajaryhmille räätälöidyn toiminnan kehittämisen vuonna 2021 sekä on toteuttanut laajoja valtakunnallisia viestintäkampanjoita kalastusharrastuksen ja sen tunnettuuden lisäämiseksi.

Perustoiminnan lisäksi järjestö hakee MMM:tä vuosittain kalatalouden edistämisvaroja erityishankkeisiin, jollaisia ovat mm.

- Kalastusohjaajaverkosto-hanke, jolla palkataan ja koulutetaan hanketyöntekijöitä lisäämään lasten, nuorten- ja perheiden kalastusharrastusta kautta maan,
- Mimmit kalastaa! -hanke, jossa lisätään tyttöjen ja naisten mahdollisuuksia kalastusharrastukseen,
- Haukitehdas – vapaa-ajankalastajat kosteikkokunnostajina -hanke, jossa kartoitetaan ja rakennetaan lisääntymisalueita hauille, vesistöjemme tärkeimmille luontaisille hoitokalastajille.

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön kanta

Marinin hallitusohjelmaan kirjatun vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategian tahtotilan ytimen muodostaa suosittuna ja yhteiskunnallisesti arvostettuna luontoharrastuksena pidettävä vapaa-ajankalastus. Suosiosta ei ole epäilystä, sillä käytettävästä tilastotiedosta riippuen 1,5–1,8 miljoonaa suomalaista kävi kalastamassa vapaa-ajallaan vuonna 2020 (Luke:n vapaa-ajankalastustilasto 2020 ja Luonnon virkistyskäyttö 2020 -tutkimukset). Vapaa-ajankalastus sai muiden luontoharrastuksen tapaan nostetta koronapandemiasta, joka näkyi myös kalastonhoitomaksukertymän kasvuna vuonna 2020.

SVK on vuosien 2021 ja 2022 valtion budjettia koskevissa lausunnoissaan kiinnittänyt huomiota siihen, että seuraavat vuodet ovat erityisen tärkeitä kalastusharrastuksen suosion ja kalastonhoitomaksukertymän kehityssuunnan kannalta. Mikäli harrastuksen houkuttelevuuteen olisi käytettävissä riittävästi rahoitusta, voidaan uusien ja harrastukseen palanneiden kalastajien sidettä kalastukseen tehokkaasti vahvistaa. Mutta mikäli harrastuksen edistämiseen kohdennettavista varoista tingitään, muut koronapandemian aikana ulottumattomissa olleet harrastukset tulevat omalla houkuttelevuudellaan vähentämään kiinnostusta kalastukseen ja kalastonhoitomaksun lunastamiseen. SVK:n huomiot eivät aiheuttaneet muutoksia edistämisvarojen jakosuhteisiin, mutta olivat aiheellisia, sillä Metsähallitus on arvioinut kalastonhoitomaksukertymän jäävän tänä vuonna enimmillään 9,3 miljoonaan euroon. Se on yli 1,2 miljoonaa euroa vähemmän (-11 %), kuin mitä valtion budjetissa arvioitiin. **SVK muistuttaa, että vuoden 2022 kalastonhoitomaksukertymä tulee muodostamaan kalatalouden edistämisen budjetin vuodelle 2024, joten ilman selkeitä korjaustarpeita tulee kalatalouden edistäminen entisestään supistumaan.**

SVK muistuttaa, että koko kalatalouden edistämisen rahoitus perustuu yksinomaan kalastuksen harrastajilta kerättyihin kalastonhoitomaksuvaroihin. Ongelmat kalastonhoitomaksukertymän ylläpitämisessä tavoitellussa yli 10 miljoonassa eurossa kulmineituvat siihen, että kalastajilta kerättävistä rahoista valtaosa käytetään muihin toimenpiteisiin, kuin itse kalastusharrastuksen edistämiseen ja lisäämiseen. Ne sisältyvät edistämisvarojen käyttötarkoituksiin 1–3, mutta ovat sen sisälläkin vain yksi rahoitettavista toimenpiteistä neuvonnan ja hankerahoituksen kautta. Kalatalouden edistämisen käyttötarkoituksiin 1–3 varattu budjetin prosentuaalinen osuus on ollut laskusuunnassa koko uuden kalastuslain ajan, vaikka niillä harrastuksen edistämisen lisäksi rahoitetaan myös kalavesien hoitoa ja kalastuksen valvontaa. Myöskään valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2023 ei ole kalastusharrastuksen ja kalastonhoitomaksukertymän korkeana pitämisen etsikkoaikaa tunnistettu, vaan käyttötarkoitusten 1–3 prosenttiosuus esitetään pidettäväksi kuluvan vuoden tasolla (Taulukko 1). **SVK huomauttaa, että käytännössä se tarkoittaa määrärahojen supistumista samassa suhteessa kokonaisbudjetin kanssa, eli vähentää mahdollisuuksia lisätä kalastusharrastuksen suosiota ja kalastonhoitomaksukertymää.**

Vuoden 2023 kalatalouden edistämisen budjettiin sisältyy oletus kalastonhoitomaksun hinnan korotuksista aiheutuvasta maksukertymän kasvusta 0,431 miljoonalla eurolla. Valtion kalastuslupien hintojen tarkistamisella on aina vaikutuksia kansalaisten halukkuuteen lunastaa kalastuslupia. Kalastuksen-/kalastonhoitomaksun suuruutta on 2000-luvulla nostettu neljään kertaan, joiden seurauksena hinnan korotuksista ennustettu lisäys maksukertymiin on jokaisella kerralla jäänyt huomattavan pieneksi. Vuosina 2004, 2010 ja 2014 saavutettiin keskimäärin 40 % odotetusta lisäkertymästä. Viimeisin vuodelle 2018 tehty hinnan korotus ei perustunut kalastuslain 79 §:ään, vaan oli vesialueiden omistajien aloitteesta lähtenyt toimenpide (HE 118/2017) kasvattaa omistajakorvauksien osuutta kalatalouden edistäminen määrärahoista. Sen seuraukset nähtiin tuoreeltaan, sillä vuonna 2018 kalastonhoitomaksukertymä jäi jopa pienemmäksi, kuin mitä valtion

budjetissa ilman hinnankorotusta arvioitiin. Kalataloudelle aiheutunut vahinko jäi kuitenkin pitkävaikutteiseksi, sillä hinnan korotuksen yhteydessä kasvatettiin omistajakorvauksiin ohjattavien kalatalouden edistämismenojen jakoprosenttia, joka on tänäkin päivänä pois kalastusharrastuksen ja kalavesien edistämiseen käytettävistä varoista (Taulukko 1).

Jotta aiemmista lupahintojen tarkistuksien seurauksista opitaan, on jatkossa hinnan korotuksen yhteydessä panostettava kalastusharrastukseen kannustamiseen kalastonhoitomaksun maksuhalukkuuden ylläpitämiseksi. **SVK esittää, että hinnan korotusta vastaava ja valtiontalousarvioon sisällytetty lupakertymä käytetään täysimääräisesti kalastusharrastukseen kannustavan toiminnan rahoittamiseen. Tämän mukaisesti SVK esittää kalastonhoitomaksun hinnan korotuksesta arvioidun lisäkertymän (431 000 €) siirtämistä täysimääräisesti kalastuslain 82 §:n mukaisien käyttötarkoitusten 1 ja 3 toteuttamiseen.** Tämän budjetin osan käyttäminen vain kalastusharrastusta edistävään neuvontaan ja hanketoimintaan voidaan toteuttaa haettavien avustuksien hakukriteereitä laadittaessa ja avustuksien myönnyöistä päätettäessä.

Eduskunnan päätöksillä on vuosien 2017–2023 aikana käyttötarkoitusten 1–3 edistämisen määrärahoista siirretty muihin käyttökohteisiin (lähinnä omistajakorvauksiin) yhteensä hämmästyttävät 3,65 miljoonaa euroa, kun käytettyjä jako-osuuksia verrataan uuden kalastuslain ensimmäiseen, vuoden 2016 tilanteeseen. Mikäli vertailulukuna käytetään kalastuslain kokonaisuudistuksen työryhmän mietinnön mukaista käyttökohtien 1–3 osuutta, on niiden rahoituksesta jäänyt uupumaan 5,5 miljoonaa euroa vuosina 2016–2023. **SVK:n mukaan käyttötarkoitusten 1–3 määrärahoista supistamisen on loputtava ja esittää sen korjaamiseksi seuraavia suurempia toimenpiteitä:**

- **Vuoden 2023 talousarvioesityksestä alkaen muutetaan kalatalouden edistämisen määrärahojen eri käyttötarkoitusten jakosuhteita (%) seuraavasti:**
 - käyttötarkoituksiin 1–3 osoitetaan 61,4 % (6 245 000 euroa vuodelle 2023),
 - käyttötarkoitukseen 4 osoitetaan 30,3 % (3 080 000 euroa) ja
 - käyttötarkoituksen 5 osoitetaan 7,2 % (730 000 euroa) sekä
 - kalastuslain 82 §:n 2 momentin käyttötarkoituksiin 120 000 euroa.
- Kaikki elinkeinokalatalouden edistämiseen tarkoitetut kustannukset irrotetaan kalatalouden edistämisen (30.41.51) momentilta, sillä niille on varattu valtion budjetissa oma elinkeinokalatalouden edistämisen momentti (30.40.62). Tämän tulee sisältää elinkeinokalatalouden neuvonnan ja hankkeet, hoitokalastuksen sekä sellaiset kalastuslain toimeenpanoon liittyvät (kalatalousalueiden) tehtävät, jotka koskevat ennen muuta kaupallista kalastusta.

Esityksen tueksi SVK nostaa esiin vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategian Hyvä hallinto ja -järjestötoiminta -tavoitteen, jonka toimenpiteissä on ministeriöille kirjattu odotukseksi vapaa-ajan kalatalouteen liittyvien tehtävien ja resurssien turvaamisen. Lisäksi SVK muistuttaa lausunnon Tausta-kappaleessa siteeratuista maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnoista ja valtionvarainvaliokunnan mietinnöistä vuosilta 2020 ja 2021, jotka puoltavat neuvontatyön lisärahoittamistarvetta.

SVK:n esityksenkin mukaisessa ratkaisussa olisivat käyttötarkoitukset 1–3 kalastuslain kokonaisuudistuksen työryhmän mietinnössä tunnistettuihin määrärahaosuuksiin verrattuna yhä suurin häviö. Muutos kuitenkin parantaisi mahdollisuuksia kalatalouden rahoitus pohjan pidemmän aikavälin vahvistamiseen ohjaamalla kalastusharrastajien maksamista kalastonhoitomaksuista hallituksen esitystä suuremman osan uusien ja tulevien harrastajien auttamiseen ja neuvomiseen sekä valvontaan ja kalavesien uuden kalastuslain mukaiseen hoitoon.

SVK muistuttaa, että käyttötarkoituksen 4 tarkoittamat kalavesien omistajakorvaukset eivät ole korvamerkittyä kalavesien hoitorahaa, vaan korvausrahaa viehekalastuksen (= maksullisen yleiskalastusoikeuden) aiheuttamasta kalastusrasituksesta. Varat myöntävä ELY-keskus ei kalastuslain 83 §:n mukaan voi vaikuttaa korvausrahojen käyttöön, vaan omistajat voivat käyttää saamansa korvausrahat haluamallaan tavalla. Korvamerkkaamattoman rahoitusosan pitäminen kalastuslain kokonaisuudistuksen työryhmän esittämää osuutta suurempana on pois kalavesien kestävään käyttöön ja hoitoon (sis. MMM:n ja ELY-keskuksien myöntämät hankeavustukset), valvontaan, sekä kalatalousalueiden toimintaan ja kalatalousalan neuvontapalvelujen järjestämiseen tarkoitettujen käyttötarkoitusten 1–3 määrärahasta.

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry

Olli Saari
toiminnanjohtaja